

АНТРОПОНІМИ ТА УПЕРЕДЖЕННЯ

Чорноус Оксана В'ячеславівна

канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Донецький державний університет внутрішніх справ, Україна

Антропоніми є важливими маркерами, які не лише допомагають розпізнати стать, вік, національність, іноді віросповідання та соціальний статус носіїв, а й здатні сигналізувати про негативні явища сучасного суспільства, що ґрунтуються на оцінках різних характеристик людей. У цьому аспекті закономірно найбільший інтерес викликають стереотипи та упередження, адже мислення, яке на них базується, може справді значно впливати на наші уявлення, почуття та поведінку в повсякденному житті, і що більш вагомо, створювати основу для подальшої негативної міжгрупової поведінки. Ще наприкінці 70-х років ХХ ст. експериментально було підтверджено, що члени однієї групи охоче надають перевагу «своїй» групі над іншими, навіть тоді, коли їх випадково до неї уналежнили [1, с. 307–324], і така ієрархія ставлення лишається актуальною: так, за результатами опитування 2019-го року всі етнічні групи населення України демонстрували краще ставлення до громадян своєї країни, ніж до громадян іншої [6]. З одного боку, такі переваги мають цілком позитивне практичне та еволюційне значення, але з іншого – створюють основу для розвитку негативних почуттів до інших груп загалом та їхніх представників зокрема, формують сприйняття їх як загрози. Ті самі статистичні дослідження переконують, що сьогодні за часів глобалізації відкриті прояви ненависті та антипатії до представників «чужих» груп досі лишаються системними як в Україні [6], так і у світі загалом [4]. Їхніми об'єктами стають як знаменитості (наприклад, відомій тенісистці Наомі Осаці у рекламі «відбілили» колір шкіри [7], олімпійського чемпіона Жана Беленюка вербально ображали [8], першому темношкірому хокеїсту Джейлену Смереку демонстрували расистські жести [5]), так і пересічні громадяни (напади та фізичні утиски студентів ЗВО з інших країн через колір шкіри, віросповідання, етнічне походження [9]). Кожен із таких проявів ненависті до представників «чужих» груп був привселюдно засуджений громадськістю та визнаний таким, що суперечить нормам моралі та права, однак в усіх означених випадках мали місце відкриті форми принижень. Значно важче ідентифікувати прихований фаворитизм або упередження, і особливо коли категоризація людей відбувається на основі їхніх імен. Доволі промовистим вважаємо судовий прецедент, який широко висвітлювався у всіх світових медіа у 2010 році: палестинця, мешканця Єрусалиму на ім'я Саббар Кашур було засуджено за зґвалтування єврейки після того, як потерпіла виявила, що її коханець насправді є арабом, який при знайомстві представився їй типовим єврейським прізвиськом Дуду [2]. Ця справа привернула увагу не лише багатьох правозахисників через расову дискримінацію, а й змусила замислитися щодо сили імені формувати наше уявлення про інших. Зокрема цей випадок демонструє, що імена можуть викликати упередження через асоціації з конкретною етнічною групою.

Часом імена пов'язують з певним ґендерним стереотипом. Наприклад, дослідники із Сиракузького університету в Нью-Йорку виявили, що жіночі імена зазвичай оцінюються як менш компетентні, а чоловічі – як менш дружелюбні; жінок з лагідними іменами на кшталт Sophie сприймають як більш привабливих, а чоловіків – з короткими, різкими іменами, як Jack [3].

Існують також упередження щодо імен, пов'язані з певною історичною подією чи явищем. Наприклад, відомо, що в Німеччині для називання дітей не використовують імена Адольфа Гітлера та Усами бен Ладена.

Упередження через імена доволі часто згадують у зв'язку з образами під час навчання або при працевлаштуванні.

Підбиваючи підсумки, зауважимо, що упередження через імена є формою дискримінації та несправедливого ставлення до людей на підставі їхнього імені.

Список використаних джерел:

1. Brewer M. B. In-Group Bias in the Minimal Intergroup Situation: A Cognitive-Motivational Analysis. *Psychological Bulletin*. 1979. № 86(2). P. 307–324.
2. Israeli Arab has 'deception rape' sentence delayed. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-10861904>
3. Is your name ruining your life? Retrieved from <https://www.wired.co.uk/article/name-discrimination>
4. Ohio Man Sentenced to 20 Years in Prison for Federal Hate Crimes Against Haitian Nationals. Retrieved from <https://www.justice.gov/opa/pr/ohio-man-sentenced-20-years-prison-federal-hate-crimes-against-haitian-nationals>
5. Борсук Є. Расизм в українському хокеї. Що спричинило міжнародний скандал? URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2021/10/12/7310141/> (дата звернення: 08.12.2023).
6. Міжетнічні упередження в Україні URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=904&page=20> (дата звернення: 08.12.2023).
7. Спонсор вибачився, що «відбілів» у рекламі шкіру японській тенісистці. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-46979173> (дата звернення: 08.12.2023).
8. У Києві напали на Жана Беленюка. Ображали через колір шкіри. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-58204980> (дата звернення: 08.12.2023).
9. У Києві напали на студентів з Конго, сталася стрілянина (фото, відео) URL: <https://www.unian.ua/incidents/napali-na-studentiv-u-kiyevi-stalasya-strilyanina-foto-video-novini-kiyeva-11080853.html> (дата звернення: 08.12.2023).